

دارالفنون مفرد فائزله نئی مجرعی

صای : ۸

مابیس ۱۳۳۳ - ۱۹۱۷

سنة : ۲

قسم حقوقی

شریعت و قانون

شریعت ، جناب حق طرفندن وضع اولنان احکام دینه در . قانون ، اولوالامر طرفندن وضع اولنان احکامدر . هر حکومت قانونرینی کندی تنظیم ایتمک احتیاجنده در . بو ، حکومتلرک بر حق طبعیسیدر و بر امر ضروریدر . قانونسز اداره حکومت قابل اوله ماز . کرک جناب پیغمبر و کرک خلفای راشدین ایجابنده کندی قانونلری ایله اداره حکومت اینتدیلر؛ چونکه یالکسر دین و شریعت ایله اکتفا ایده مزلردی . دین و شریعت آنلری بیلر قانون وضع ایتمکدن مستغنی قیله مامشدر . دین و شریعت باشقه ، قانون باشقه در ؛ بونلرک موقعلری باشقه اولدینی کبی غایه لری ده باشقه در . نه شریعت قانون وظیفه سنی تماماً ایفا ایده بیلیر نه ده قانون شریعت درجه سنه ارتقا ایدر؛ ایسته بوندن طولایی شریعت اسلامییه «جائزده اولوالامرک حق تصرفی واردر ، شریعتک منع ایتمدیکنی اولوالامر منع ایده بیلیر ، دیه علی الاطلاق قانون وضع ایتمک صلاحیتی بخش ایتمشدر . بوده هیچ بروجله شریعت منافی بر حال و حرکت دکلدر . خلفای راشدین و حتی حضرت پیغمبر بو اساس دائره سنده قانون وضع ایتمشدر ایکن فقها بو مسئله ده ذهول ایلشدر . بو حقایق میدانه جیقارمق ایچون فقهدر و اصول فقهدر ذکر ایلدیکی و جله مؤلفه قلوبه زکات ویرلک مسئله سنی تدقیق ایتمک کفایت ایدر . بناء علیه اول

امردہ ہو خصوصاً حکم شریعت نہ دین عبارت اولدینی ، صکرہ دہ ہو مسئلہ حقندہ
عصر سعادتہ حضرت پیغمبر طرقدن وضع ایدیلن وحضرت ابو بکرک زمان خلافتندہ
دخی حضرت عمر طرقدن تکلیف اوله رق قبول اولونان قانونلری بیان وتدقیق ایدہ جکیز .
« اما الصدقات للفقراء والمساكين . . . الخ » آیت جلیلہ سی زکاتک فقراء مساकिन ،
اموال زکات مأمورلری ، مؤلفہ قلوب ، اسراء ، بورجلولر ، غزات ، غربا اوله رق سکیز
صنفه ویریلہ بیله جکینی و بونلردن باشقہ سنہ زکات ویرمک جائز اوله مایه جفنی کوسترمشدردہ
بو آیت جلیلہ نک مقتضاسنہ نظراً زکاتی شرعاً بو سکیز صنف مستحقینک عمومہ صرف
وتوزیع ایتک جائز اولدینی کبی بونلردن بعضیسنی ترجیح ایدرک دیکرلرینہ ویرمه مکده
جائزدر . ابو حنیفه مذهبیه اکثر مذاهب اصناف معدوده آره سنده جواز وتخییره قائل
اولشلرددر . بونلره کوره ، زکات هر هانکی صنفه ویریلہ جک اولور ایسه شرعاً جائز
وکافیدر ؛ هر حالده عمومہ توزیع واجب دکلدرد . دیمک اولویورکه شرعاً بو اصنافک هر
هانکیسنہ اولور ایسه اولسون زکات ویرمک واجب دکل ، جائزدر . بناءً علیه مؤلفہ
قلوب حقندہ شریعتک حکمی جوازدن عبارتدر و بوندن باشقہ بر شی اوله ماز .

کیرک زمان سعادتہ و کیرک خلفای راشدین زمانلرندہ خزینہ بیت المالك ایراد
طرفنی ، یعنی اک مهم واردات حکومتی ، زکاتدن جمع اولنان اموال تشکیل ایدوب آیت
جلیلہ دہ تعداد اولنان صنفلر ، عمومأ ویا قسماً مصرف طرقدن داخل اوله رق اشبو واردات
اونلره صرف وتوزیع اولنوردی . حضرت پیغمبرک عهد سعادتلرندہ مؤلفہ قلوب مصرفه
داخل ایدی ؛ بونلره دائماً اموال زکاتدن حصه افراز قیلنوردی .

ایشته بو کیفیت مؤلفہ قلوب زکات ویرلسنی آمر بودجه قانونی ایدی . چونکه بونکله
وقت سعادتہ آنلره زکات ویرلسنک وجوب ولزومنه قائل بولونیلور وفی الحقیقه بوقانون
دائرہ سنده مؤلفه قلوب هر سنہ زکات ویریلوردی .

بو بودجه شریعت دکلدرد ؛ چونکه شریعت مؤلفہ قلوب زکات ویرلسنی آمر دکل ،
محیز بولونمقدردر . یعنی شریعت بودجه بی تنظیم ایتیور ، ایجابنه کوره او صنفلرک
همومنی ادخال ویا بعضیسنی اخراج ایدرک بودجه نک صور مختلفه دہ تنظیمنه مساعده
ایدییور . دیمک اولویورکه حضرت پیغمبر ، ولی الامر اولمق اعتباریلہ ، جوازده تصرف
ایدہ رک شرعاً جائز اولانی امر ایتش و بر قانون وضع ایلشدی ؛ ایشته بوندن دولایی عصر سعادتہ

مؤلفه قلوبہ زکات و یرمک شرعاً جائز، فقط قانوناً واجب ایدی .
حضرت ابو بکرک زمان خلافتندہ ایسہ بو بودجه تبدیل ایدی . مؤلفه قلوب
بودجه دن اخراج اولوندی . آرتق مؤلفه قلوبہ زکات و یرمک شرعاً جائز، لکن قانوناً
ممنوع اولمش اولدی شویله که :

مؤلفه قلوبدن بعضیلری حضرت ابو بکره مراجعت ایله، بر مقنناده عهد
رسالته کی کی، نصیبیلرینی طلب واستدعاده بولوندیله و حضرت خلیفه دن امرنامه استحصال
حضرت عمره تقدیم ایتدیله . او وقت خلیفه نک مستشاری کی بر موقعه بولسان
حضرت فاروق امرنامه یی یرتوب آندی و حضرت پیغمبر مزی اسلامیت ایله تألیف
ایتمک ایچون تخصیصات و بریوردی، بوکون ایسہ جناب حق دین اسلامی عزیز ایدی،
آرتق بو کی شیرہ احتیاج قالمادی، دیوبوب مؤلفه قلوبہ تخصیصات و یرمک ایسته مدی.
بونک اوزرینه حضرت ابو بکر عمرک ملاحظه ایتدیکی اسباب موجبہ یی نظر تأمله
آله رق بو صورته موافقت ایدی، بو وجه ایله مؤلفه قلوب بودجه دن اخراج
ایدلمش اولدی .

شبه یوقدرکه بوده شریعت دکل بلکه حضرت پیغمبرک بودجه قانونی کی بر قانوندر.
فقط بو قانونده اولکیسی کی شریعت موافقدر چونکه هر ایکسی ده جوازده تصرف
ایدوب بری شرعاً جائز اولانی امر ایتمش، دیگرکی منع ایله مشدر .

بنه ظاهر درکه بو قانونلر شریعت موافق ایسه ده بری برینه مخالفدرلر . چونکه بری
مؤلفه قلوبہ تخصیصات و یرلمشی امر، دیگرکی منع ایدیور؛ یعنی بری دیگرینک امر
ایتمش اولدینی شیتی منع ایتمش اولیور. شریعت ایله قانونک وبالعموم قانونلرک یکدیگرینه
نسبتله موافقت و مخالفی آنجق بو صورته اولور. بری دیگرنجه جائز اولانی منع ایده جک
اولور ایسه، موافق، فقط دیگرینک امر ایتدیکنی منع ایده جک اولور ایسه مخالفدر.
حال بویله ایکن حضرت عمرک تکلیف ایتدیکی بو ممنوعیتی قانون عد ایتمیوب
شریعت عد ایتمک اصول فقہک قواعد اساسیه نه کلیاً مخالفدر چونکه :

اگر بو ممنوعیت قانون دکلده، شریعت ایسه جوازده دلالت ایدن آیت جلیله و
ممنوعیت شرعیه ایله نسخ ایدلمش دیگدر . چونکه شریعت، شریعتی نسخ ایدر .
زیرا بویله جه شرطاً جائز اولان بر شی، شریعت طرفندن منع ایدیلجه جک اولور ایسه

جواز هر حاله نسخ و تبدیل ایدلش اولور . بر شی شرعاً جائز ایکن عینی زمانده
شرعاً ممنوع اوله ماز . بو بر امر ضروریدر؛ هیچ برشی جهت واحده اعتباریه اوصاف
مناقضه ایله اتصاف ایده من یعنی هم شرعاً جائز ، هم شرعاً ممنوع اوله ماز ؛ فقط جهتلر
اختلاف ایدر سه بر شیدک هم جائز هم ممنوع اولماسی قابلدیر؛ مثلاً برشی حقنده ؛ «دیانه جائز» فقط
قضاء ممنوعدر ، دنیله بیلیر چونکه جهتلر ، نقطه نظر لر ، مختلفدر . دیانت باشقه ، قضا
باشقهدر . نه حکم دیانی ایله حکم قضائی ونه ده حکم قضائی ایله حکم دیانی نسخ اولونور .
کذلک شریعت ایله قانوندن هیچ بری دیکرینی نسخ ایده من . چونکه ایضاح ایدلدیکی
وجهله شرعاً جائز اولان شی عینی زمانده قانوناً ممنوع اوله بیلیر . شریعت باشقه قانون
باشقهدر .

«آیت جلیله ایله ثابت اولان حکم جواز بو ممنوعیت ایله نسخ ایدلشدیر» دئمک ایسه
هیچ بر وجهله تجویز و قبول اولونه ماز . بو ، اصول فقهک الک ضروری ، الک بسیط
قاعده لرینه مخالفت اولور . چونکه بو ممنوعیت ، عصر سعادتده موجود دکل ایدی که حقنده
بر باشقه آیت و یا حدیث وارد اولمش ده آتلردن بریله جواز آتی نسخ ایدلش فرض
اولونسون . بناءً علیه «حضرت ابو بکرک زمان خلافتلرنده ، حضرت عمرک اجتہادی
اوزرینه ، حادث اولمش اولان بر ممنوعیت ایله آیت جلیله منسوخدر» دیمک اقتضا ایدر
بو ایسه یا حضرت عمرک اجتہاد لر یله و یا خوده بونک دیکر اصحاب طرفندن ده بالقبول ، اجماع
اصحاب ایله ، آیت جلیله تک نسخ ایدلش اولدیفنه قائل اولمقدیر که احوالده «اجماع و اجتہاد
ایله نسخ جائز دکلدر» ، «مورد نصدہ اجتہاده مساع یوقدر» ، کبی اصول فقهک الک
ضروری اولان قواعدینه مخالفت ایدلش اولور .

خلاصه ، بوراده «بو ممنوعیت شریعتدر» دینلره قارشی شو وجهله اعتراض ایدلش
اولور : «اگر بو ممنوعیت شریعت ایسه جواز آتی نسخ ایدلش اولور . بو ایسه
اجتہاد و یا اجماع اصحاب ایله نسخ دیمک اولدیفندن جائز اوله ماز» ، حالبوکه ، بو ممنوعیت
شریعت دکل قانوندر ، دنیله جک اولور ایسه بو کبی اعتراضلرک تصوریته محل
وامکان قلماز؛ چونکه قانونلرک ، نصوص شرعیه دن احکام استنباط ایتمک ایچون وضع
اولونمش اولان اصول فقه قاعده لرینه علاقه ومناسبتی یوقدر . وضع قانون ایتمک شریعتده
«اجتہاد دیمک دکلدر که ، مورد نصدہ اجتہاده مساع یوقدر» ، قاعده سیله رد اولونسون

وقانون شریعتی نسخ ایدہ من کہ شریعتک بقانون ایله نسخ ایدلمسی کیفیتی محتاج تأمل اولسون .
آرتق بو اعتراض قارشوسنده بو ممنوعیت شریعتدر دین فقہا و اصولیون نہ
دیہ جککریخی تعیین ایدہ مدککری ایچون کیمی « اجماع ایله نسخ ایدلمشدر » دیوب « اجماع
نسخ جائز دکلدره قاعده سنه مخالفت ایتمش اولویور . و کیمی ده « علتک سقوطیله حکم ساقط
اولمشدر » دیوب کچیشدیریور :

ایضاح ایدلدیکی وجهله بوراده فقہا و اصولیونه کوره حکم شرعی اولان جواز ،
آنحقوق ممنوعیتک حکم شریعت اولق اوزره تلقیسيله ، یعنی دیگر حکم شرعی ایله ساقط
اولمش بولئیور ؛ بو ایسه نسخدن باشقه برشی دکلدر . چونکه بر حکم شرعینک دیگر ایله
سقوطی نسخدن باشقه بر معنی افاده ایتمز . بناء علیه بوراده « علتک سقوطیله حکم ساقط
اولمشدر . » دیمک « علتک سقوطیله حکم نسخ ایدلمشدر » دیمکدن باشقه برشی دکلدر .
معلومدرکه نسخ ادله شرعیه نك بریله اولور . باشقه شيله اوله ماز . اساساً فقہا
و اصولیون نسخی « دلیل شرعی ایله حکم شرعینک تبدیل ایدلمشدر » صورتده تعریف
ایدلر . نسخ ، اصول فقہده آنحقوق ادله شرعیه آرمسده موضوع بحث اولور ، « کتاب
کتاب ایله ، سنت سنت ایله ، سنت کتاب ایله نسخ اولتور . » دینیلیر و کتاب سنت ایله
نسخ اولتور و یا اولونماز دیه اختلافلر درمیان ایدیلیر ؛ ادله شرعیه دن اولان اجماع
وقیاس فقہا ایله نسخ جائز اولدینی ده آریجه اجماع وقیاس فقہا بحثلرنده ذکر اولتور .
ایمدی هیچ بر حکم شرعی ، ادله شرعیه دن باشقه سيله نسخ اولونه مایه جفسدن
بر حکم منسوخ حقنده « شو حکم هر هانکی بر شی ایله نسخ ایدلمشدر ، و یا ساقط
اولمشدر » دنيله جک اولورسه اوشینه دائر اولان دلیل شرعی ایله نسخ ایدلمشدر ، معناسنده تلقی
ایدلمک و اونی دلیل شرعی یه ارجاع ایتمک ضروریدر . بناء علیه بوراده ده « علتک سقوطی
ایله حکم ساقط اولمشدر دیمک » « علتک سقوطنه دائر دلیل شرعی ایله حکم ساقط اولمشدر
یعنی نسخ ایدلمشدر » دیمک اولور . بوراده علتک سقوطنه دائر اولان دلیل شرعی ایسه
حضرت عمرک اجتهادندن واکا متعلق اولان اجماع اصحابدن عبارتدر . زیرا حضرت عمر ،
یوقاریده بیان اولدینی اوزره بوراده شو صورتله اجتهاده بولونمش ایدی : « حضرت
پیغمبر ، سزى اسلامیت ایله تالیف ایتمک ایچون تخصیصات و بریور ایدی . بو کون جناب
حق دین اسلامی منیر ایتدی بو کبی شیلره احتیاج قالمادی . »

بو ایسه، حضرت پیغمبر زماننده مؤلفه قلوبه تخصیصات ویرمک ایچون سبب موجود ایدی فقط بو تون اویله بر سبب موجود دکلدر «سبب و علت ساقط اولمشدر» دیمکدن باشقه بر شی دکلدر .

اشته اصولیونک «علتک سقوطی ایله حکم ساقط اولمشدر» دیملری «علتک سقوطنده دائر حضرت عمرک اجتہادی ایله ویا بواجتهاد اوزرینه وقوع بولان اجماع اصحاب ایله حکم ساقط اولمشدر» یعنی نسخ ایدلمشدر «دینمندن باشقه بر معنایی افاده ایتیش اولیور . دیمک اولیور که «اجماع و اجتہاد ایله نسخ جائز دکلدر» اعتراضه دوچار اولماق ایچون بعض اصولیونک دوغرودن دوغرویه «اجماع ایله ویا اجتہاد ایله نسخ اولمشدر» دیمیرک «علتک سقوطیله حکم ساقط اولمشدر» دیملری بالنتیجه ینه اجماع و اجتہاد ایله نسخ ایدلمشدر «دن باشقه بر معنایی مفید دکلدر .

ایشته بو وجهله مؤلفه قلوبه زکات ویرمک شرعاً ممنوع اولمادی آیت جلیله ایله منصوص ایکن ممنوعیتی حقنده حضرت ابوبکرک خلافتلرنده قانون وضع ایدلمش و اجماع اصحاب واقع اولمش اولیور .

بتون بو ایضاحلندن شو نتیجه بی چیقارمق ایسته یورز :

برملتک اداره سی ایچون شریعت ایله اکتفا اولنه ماز ؛ بلکه حال و مصلحته کوره جائز انده تصرف ایلهمک و عندالایجاب شریعتک نمی ایتدکلرینی قانوناً منع ایتمک ایجاب ایدر . بالجمله خصوصانده شرعاً بوکا امکان واردر . حضرت پیغمبر و حضرت ابوبکرک یکدیگرینه ضد اولان بودجه قانونلری بو حقیقتی اثباته کافیدر .

مقوقه فاکولته سی تاریخ فقه مدرسی

منصوری زاده

مصحف

